

مقاله پژوهشی: تفاوت‌ها و شباهت‌های اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز

نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران

محمدحسین افشردی^۱، محمدرضا کمالی^۲، ساسان مومن^۳

پذیرش مقاله: ۹۸/۰۲/۰۸

دریافت مقاله: ۹۷/۱۲/۷

چکیده

جنگ‌ها و نبردها را می‌توان بسته به نوع نگرش و رویکردهای آن دسته‌بندی و تفکیک نمود. اما با وجود همه تقسیم‌بندی‌ها، اصول جنگ به‌عنوان پایه و بنیان رهنامه جنگ‌ها در میدان‌های نبرد است؛ از شاخص‌های مؤثر بر اصول جنگ، گونه‌شناسی درگیری‌های مسلحانه با مدنظر قرار دادن پویای تاریخی تحول جنگ‌ها در مؤلفه‌های مؤثر بر کیفیت نبرد می‌باشد که در آن ضمن تغییر در راهبردها و تاکتیک‌ها، به تناسب اوضاع زمانی و مکانی، نسخه‌ای خاص از آن‌ها تبیین و مورد عمل قرار گرفته که اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز را می‌توان در این زمینه عنوان نمود. هدف اصلی در این پژوهش "تعیین شباهت‌ها و تفاوت‌های اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز" است. نیروهای زمینی ج.ا.ا.^۱، است در این تحقیق با روش زمینه‌ای موردی به صورت کاربردی، توسعه‌ای پرسشنامه‌هایی در دو مرحله تنظیم و به جامعه آماری ۱۱۰ نفری ارائه گردید که نتایج حاصله با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آمار توصیفی و استنباطی پردازش شده است. از مجموع ۳۱ اصل در نبردهای همپراز و ناهمپراز ۲۸ اصل در دو نبرد با میزان تأثیر متفاوت مشترک بوده و دو اصل تمرکز قوا و فرسایشی نمودن جنگ به‌منظور کاهش میل جنگجویی دشمن در نبرد ناهمپراز تعریفی نداشته و اصل اجتناب از پذیرش قواعد نظام‌مند (کلاسیک) نیز در نبرد همپراز جایی ندارد، دو نبرد در این سه اصل با یکدیگر تفاوت دارند.

واژگان کلیدی: نبرد همپراز، نبرد ناهمپراز، اصول، عوامل مؤثر بر اصول

۱- استاد جغرافیای سیاسی، دانشگاه عالی دفاع ملی

۲- دانش‌آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) mohammad.kamali30@gimil.com

۳- دانش‌آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی دانشگاه عالی دفاع ملی

مقدمه

نیروهای مسلح به‌عنوان کارگزاران اصلی در دفاع از کشور، وظیفه دفاع از منابع، منافع و ارزش‌های حیاتی ملت و کشور را عهده‌دار می‌باشند که دفاع کارآمد و اثربخش این نیروها، مستلزم اتخاذ و اجرای راهبردهای بهینه‌ای است که با لحاظ نمودن اصول اساسی، اندیشه‌ها، اعتقادات، تعالیم و نظریه‌های هدایت‌گر موردقبول و حمایت ملی تدوین شده باشند.

نقش و جایگاه ممتاز جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از قدرتهای منطقه‌ای در منطقه راهبردی و پراهمیت آسیای جنوب غربی و تضاد نظام سیاسی منبعث از اسلام ناب محمدی (صلی‌الله علیه وآله و سلم)، با منافع نامشروع اغلب قدرتهای سطح اول جهان، موجب شد که انقلاب اسلامی از بدو پیروزی تاکنون، آن‌چنان مورد عداوت و دشمنی آنان به سرکردگی ایالات متحده آمریکا قرار گیرد که امام خامنه‌ای^(مدظله‌العالی) آمریکا را بالقوه‌ترین تهدید اصلی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران قلمداد و در این خصوص عنوان نمودند:

«... دسته‌ی سوم کشورهای هستند که زیر بار آمریکا نمی‌روند؛ سیاست آمریکا، درباره‌ی این‌ها این است که از هر وسیله‌ی ممکن باید علیه این کشورهای نافرمان استفاده کرد؛ از هر وسیله‌ی ممکن؛ هیچ حدومرزی نمی‌شناسند. اگر شما دیدید کشوری در مقابل آمریکا نافرمان است و آمریکا مثلاً حمله‌ی نظامی نمی‌کند یا تحریم نمی‌کند، بدانید یک اشکالی آنجا وجود دارد؛ یعنی مانعی بر سر راه وجود دارد؛ به زبان ساده، نمی‌تواند انجام بدهد که انجام نمی‌دهد؛ اگر بتواند، انجام می‌دهد. تنها جرم این کشور نافرمان هم این است که در مقابل آمریکا حاضر به تسلیم نیست، حاضر نیست باج بدهد، حاضر نیست منافع او را بر منافع خودش مقدم بدارد؛ این می‌شود کشور نافرمان. آمریکایی‌ها برای اینکه این کشور را به زانو دریاورند، از هیچ کاری فروگذار نمی‌کنند؛ هر کاری برایشان ممکن باشد انجام می‌دهند؛ اگر کاری انجام ندهند به‌خاطر نتوانستن است.»^۱

«... آمریکایی که در قضایای مختلف با جمهوری اسلامی در چالش است واقعیتش همین است که می‌بینیم، ما باید آمریکا را از این ماجرا بهتر بشناسیم و این شناخت به‌عنوان تجربه‌ای مهم، در برخورد و نگاه و رفتار ما با آمریکا اثر بگذارد و برای ملت ما، دانشجویان، روشنفکران و برای همه ما به یک معیار تبدیل شود.»^۲

۱- بیانات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در مراسم بیست و پنجمین سالروز رحلت حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه)

۱۳۹۳/۳/۱۴

۲- بیانات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در دیدار با دانشجویان دانشگاه‌ها ۱۳۹۳/۵/۱

با توجه به موارد پیش گفته، وقوع هرگونه منازعه و جنگ بین جمهوری اسلامی ایران و استکبار جهانی به سرکردگی آمریکا، امری محتمل بوده که چه از جنبه‌های نرم‌افزاری و چه از جنبه‌های سخت‌افزاری می‌تواند به نبردی ناهمپراز بینجامد. از طرفی احتمال وقوع جنگ همپراز بین جمهوری اسلامی ایران و یکی از کشورهای همسایه یا یکی از کشورهای منطقه آسیای جنوب غربی بر اثر تحریکات نظام سلطه حاکم بر جهان، همانند تجربه هشت سال دفاع مقدس امری عاقلانه و توأم با دوراندیشی می‌باشد که شناخت تفاوت و شباهت‌های نبرد همپراز و ناهمپراز، می‌تواند در اثربخشی و به‌روز شدن طرح‌های عملیاتی برای هر یک از محیط‌های فوق (همپراز و ناهمپراز)، یکی از عوامل اساسی حصول آمادگی و توفیق نیروهای مسلح در مواجهه با این فرض‌های خطیر و مهم باشد. آموزه‌های موجود در نیروهای مسلح و تجربه تاریخی آن‌ها در آموزش‌ها و تجارب عملیاتی، بخصوص دفاع مقدس، همگی مربوط به نبرد همپراز می‌باشد درحالی‌که نبرد محتمل آینده‌ی کشور، نبردی ناهمپراز است و این تغییر بنیادین بایستی به‌درستی با روش علمی و دانشگاهی تبیین و موشکافی شود تا بافهم عمیق آن بتوان در آیین‌نامه‌های رزمی، عملیاتی و پشتیبانی، تسلیحات و تجهیزات، آموزش، تمرینات و رزمایش‌ها، ساختار و سازمان نیروها و ... تغییرات لازم را به عمل آورد. به همین جهت مسئله اصلی تحقیق حاضر، تعیین تفاوت‌ها و شباهت‌های اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز برای نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران در نبردهای محتمل آینده در مواجهه با تهدیدات همپراز و ناهمپراز، می‌باشد، این تحقیق از آن‌جهت اهمیت دارد که می‌تواند موجب ایجاد فهم مشترک و ادبیات یکسان در سطح نیروهای زمینی آجا و سپاه شده و امکان هم‌افزایی و بهره‌برداری از کلیه ظرفیت‌های نیروهای مسلح و مردمی را فراهم آورد. و از طرفی می‌توان نوع سلاح و تجهیزات، متناسب با نوع نبرد (همپراز یا ناهمپراز) را مشخص نمود و معیار و شاخص مناسب برای ارزیابی اقدامات عملیاتی نیروهای زمینی را تعیین کرد. به همین سبب در صورت عدم شناخت به‌زویای این تحقیق احتمال از دست دادن ابتکار عمل، تحمیل هزینه‌ها و حتی شکست، در مواجهه با دشمن متجاوز افزایش می‌یابد و نیروها، متناسب با صحنه عملیاتی که در آینده با آن مواجه خواهند شد تربیت نمی‌شوند که این مهم نیز ضرورت تحقیق را نشان می‌دهد. هدف اصلی این تحقیق تعیین شباهت‌ها و تفاوت‌های اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران بوده و هدف فرعی آن نیز مشخص نمودن تأثیر اصول مشترک دو نبرد می‌باشد، بر همین مبنا سؤال اصلی تحقیق با عنوان تفاوت‌ها و شباهت‌های اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز نیروهای زمینی ج.ا.ایران کدامند طرح و سؤال فرعی نیز در قالب مشخص نمودن میزان تأثیر اصول مشابه نبردهای همپراز و ناهمپراز نیروهای زمینی ج.ا.ا ارائه شده است.

مبانی نظری

- پیشینه شناسی:

با بررسی‌های به عمل آمده، سه رساله دکتری مرتبط با این تحقیق تدوین گردیده که موضوعات، محققین و نتایج حاصله از آن‌ها به شرح ذیل می‌باشد:

۱- مدیریت دفاع مقدس در جنگ با یک قدرت ناهمپراز (رساله دکتری-دانشگاه عالی دفاع ملی) محقق: حسین ظریف منش (سال ۱۳۸۵).

۲- نقش آماد و پشتیبانی در جنگ‌های آینده «مطالعه موردی نزاجا» (رساله دکتری محقق: سرلشکر محمدحسن باقری (سال ۱۳۸۷).

۳- تبیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران در طول هشت سال دفاع مقدس و کاربرد آن در جنگ آینده (رساله دکتری-دانشگاه عالی دفاع ملی) محقق: سرتیپ دوم پاسدار هادی مراد پیری (سال ۱۳۸۹)

به‌طورکلی پیشینه‌ها به اصول دکترینی نبرد ناهمپراز به‌طور جامع اشاره ننموده‌اند اگرچه به اصولی در این زمینه اشاره شده است اما این تحقیق در نوع خود به علت دید وثیق و عمیق به مؤلفه‌های دکترینی در سطوح همپراز و ناهمپراز و واکاوی این اصول به‌طور اخص در نوع خود بدیع و نوآورانه است. ضمناً یکی دیگر از نوآوری‌ها تطبیق دو نبرد همپراز و ناهمپراز برای پیدایی تفاوت‌ها و تشابهات آن‌ها است که این نیز در نوع خود برای اولین بار موردبررسی علمی قرار می‌گیرد در پیشینه‌های ارائه‌شده اشتراکات برخی از اصول مشاهده می‌شود اما در خصوص تفاوت اصول به‌طور علمی بررسی خاصی صورت نپذیرفته است.

- مفهوم شناسی:

جنگ: «سان تزو» جنگ را این‌گونه تعریف نموده است: "جنگ عمل خشونت باری است که هدفش وادار کردن حریف به اجرای خواسته ماست. جنگ ادامه سیاست است،" (سان تزو، ۱۳۸۳: ۲۵).

مفهوم نبرد همپراز: اگر نبرد همپراز را نبردی بدانیم که توان رزمی طرفین درگیر از جنگ بدون به‌کارگیری مهمات هسته‌ای برابر باشد، می‌توان ویژگی‌های آن را به شرح ذیل عنوان کرد:

- ۱- اجرای عملیات آفندی و پدافندی با درنظر گرفتن ملاحظات آن
- ۲- استفاده از قدرت آتش به‌منظور برتری یافتن در نبرد
- ۳- اختصاص توان رزم در آفند و پدافند با توجه به استعداد و توان نیروی متخاصم
- ۴- اجرای مانور جهت به‌دست آوردن برتری نظامی

- ۵- به دست آوردن برتری هوایی جهت نیل به پیروزی
- ۶- داشتن زمان لازم برای مطلع شدن فرمانده از وضعیت جدید
- ۷- پراکندگی محدود نیروها در کیلومترمربع با توجه به عملیات آفندی و پدافندی
- ۸- بررسی نسبت تعداد نیروهای پشتیبانی‌کننده به نیروهای رزمی و در دست بودن یگان احتیاط
- ۹- تعیین میزان روزآمدهای موردنیاز و اجرای عملیات با توجه به آن
- ۱۰- تمرکزگرایی در تصمیم‌گیری و طرح‌ریزی متمرکز و اجرای غیرمتمرکز
- ۱۱- اجرای عملیات باهم پوشانی طرح‌های پشتیبانی
- ۱۲- استفاده از لجن در پدافند و ایجاد خطوط حدود آفند و پدافند
- ۱۳- استفاده از توپخانه به صورت سازمان‌یافته
- ۱۴- استفاده از هوانیروز و نیروی هوایی به صورت سازمان‌یافته (یاوندی، ۱۳۸۸: ۲۴)

مفهوم جنگ ناهم‌مطراز^۱: هرچند مفهوم جنگ ناهم‌مطراز به تازگی در ادبیات نظامی راهبردی دنیا وارد شده است ولی مطالعه کتاب‌های تاریخ جنگ‌ها نشان می‌دهد مفهوم جنگ ناهم‌مطراز ریشه در ادبیات کهن دفاعی دارد. مروری بر اندیشه‌های سن تو در کتاب هنر جنگ یا گفته‌های ماکیاوول در کتاب خطابه‌ها این ریشه‌ها را به خوبی نشان می‌دهد. برخی از تعاریف و مفاهیم ارائه شده از جنگ ناهم‌مطراز عبارت‌اند از:

الف- از نظر ستاد مشترک ارتش آمریکا، جنگ نامتقارن به کارگیری رویکردهای غیرقابل پیش‌بینی یا غیرمتعارف برای خنثی نمودن یا تضعیف قوای دشمن و درعین حال بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او از طریق فناوری غیرقابل انتظار یا روش‌های مبتکرانه قلمداد می‌گردد. (مکنزی، ۱۳۸۲: ۵)

ب- برابر گزارش سال ۱۹۹۸ دانشگاه دفاع ملی ایالات متحده، جنگ نامتقارن به منزله «جنگ ناجوانمردانه» تعریف گردید (زنگنه، ۱۳۸۸: ۳) و از این منظر کشورهایی که در معرض تهدیدات احتمالی آمریکا قرار می‌گیرند درصدد کاهش مشروعیت الگوی رفتاری آمریکا برمی‌آیند و راهبردهای رفتاری آن را به چالش می‌کشند که این امر موجب محدودیت‌هایی برای آمریکا می‌شود. (هیسبورگ^۲، ۲۰۰۴: ۲۹)

1 . Asymmetric warfare
2 . Heirsbourg

پ- به‌کارگیری رویکردهای غیرقابل‌پیش‌بینی یا غیرمتعارف برای خنثی نمودن یا تضعیف قوای دشمن و درعین‌حال بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او از طریق فناوری‌های غیرقابل‌انتظار یا روش‌های مبتکرانه، رزم و درگیری بین دو یا چند رده متخصص با عدم قرینه‌سازی در تاکتیک‌ها و تکنیک‌های طرفین درگیر (نوذری، ۱۳۸۹: ۷). در این میان قدرت‌های کوچک منطقه‌ای تمایل دارند به‌منظور بازدارندگی از تجاوز قدرت‌های بزرگ اتحاد تشکیل دهند و قدرت‌های بزرگ نیز ممکن است با قدرت‌های کوچک منطقه‌ای اتحاد تشکیل دهند تا مانع از تجاوز به خود شوند. (اوسگود^۱، ۲۰۰۳: ۲۵)

ت- درگیری خارج از قاعده در تمامی سطوح تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی که طرف ضعیف‌تر سعی در حداکثر بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن و توانمندی‌های بدیع خود را در ابعاد فیزیکی و روانی جنگ همراه با یافتن راه‌های مبتکرانه جهت تغییر اراده دشمن دارد. به‌عبارت‌دیگر، جنگ ناهمطراز تلاش‌هایی است که به‌منظور آسیب رساندن به توانمندی با بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن انجام می‌گیرد (صفوی، ۱۳۸۷: ۴۹)

درمجموع دو رویکرد به جنگ ناهمطراز وجود دارد:

یک رویکرد نگاه آمریکایی‌هاست، که همان مفهوم جنگ نامتقارن به شمار می‌آید. آمریکا مدعی است که در جنگ آینده با تروریسم می‌جنگد، چون محیط عملیاتی، سلاح و تجهیزات، ماهیت، تاکتیک و... تروریسم برای آمریکا ناشناخته است؛ پس آمریکا با آن‌ها به شیوه نامتقارن می‌جنگد و این درحالی‌که است که با توجه به افول قدرت شوروی-سابق-آمریکا در خصوص تهدیداتش گرایش‌های مستقلی از خود نشان می‌دهد. (تاکاهارا^۲، ۲۰۰۳: ۱۱۰)

رویکرد دوم از نگاه جمهوری اسلامی ایران است و بیان می‌دارد، چون آمریکا برای ما از نظر ماهیت، رهنامه، راهبرد، تاکتیک، سلاح و تجهیزات، و... ناشناخته شده است، لذا آمریکا از نظر فیزیکی بر ما برتری دارد و برای این‌که ما بتوانیم برتری فیزیکی آمریکا را کاهش دهیم به شیوه ناهمطراز می‌جنگیم (پیری، ۱۳۸۹: ۱۵).

اصل: در قرآن کریم اصل به معنای ریشه و اساس به‌کاررفته است. خداوند در قرآن در این‌باره می‌فرماید: «أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ» آیا

1-Osgood

2-Takahara

ندیدی خدا چگونه مثل زده سخنی پاک که مانند درختی پاک است که ریشه‌اش استوار و شاخه‌اش در آسمان است (سوره مبارکه ابراهیم، آیه ۲۴)۰

اصل، هر قاعده بنیادی و ریشه‌ای با چارچوب نظام‌مند که به واسطه آن در هر شاخه‌ای از علوم راهبردی، انباشت دانش، تجربه، مطالعه، تحلیل و نتایج آزمایش گردآوری شده، فعالیت‌های آینده کشور و فرآیند به‌کارگیری توانمندی‌ها را به‌منظور نیل به اهداف سیاسی (راهبردی) در محیط‌های اجرایی مشخص می‌کند. در واقع اصول عملیاتی و رهنامه عملیاتی یکسان می‌باشند. (افشردی، ۱۳۹۰: ۲)، در این تحقیق اصول عملیاتی هم‌راستای دکترین عملیاتی محسوب گردیده است.

چارچوب نظری

- تدوین اصول نظامی:

قرآن کریم انگیزه‌های جنگ و اهداف آن در راه خدا در سه قالب کلی نشر دین اسلام، مقابله با تجاوز به مسلمانان و بازگرداندن آنان به سرزمینی که از آن اخراج شده‌اند و مقابله با فتنه بیان نموده است که هر سه قالب منطبق بر اصول نبرد (که برخی از صاحب‌نظران مسلمان نظامی از آن به‌عنوان مبانی و اصول هنر جنگ یاد می‌کنند)، می‌باشد. به عبارتی با وجود تأکید اسلام بر دفاع، در شرایط مقید (نظیر کمک به گروهی دیگر از مسلمین که تحت ستم هستند و یا هنگامی که مسلمانان مطلع شده‌اند دشمن می‌خواهد به آن‌ها حمله نماید)، می‌توان با اندیشه هجومی نسبت به جنگ با دشمن اقدام نمود. (سويد، ۱۳۸۷: ۱۰۰) در همین راستا ابعاد مهم سیره و اندیشه‌ی نظامی پیامبر (صلی‌الله علیه و آله وسلم) در جنگ‌ها شامل: توجه به رهبری و فرماندهی نظامی، داشتن هدف الهی، استقامت، مشورت، تکیه بر روحیه و انگیزه به‌عنوان دو عامل اساسی پیروزی در جنگ و جهاد، شجاعت و شهامت، دوران‌دیشی در فرماندهی، شناخت روحیات و استعداد‌های نیروهای رزمنده، برخورداری از سربازان مؤمن، تکیه بر جوانان، به‌کارگیری روش جنگ‌های نامنظم، هجوم سریع و انتقال برق‌آسا، حرکت شب و ضربه زدن در صبحگاه و هنگام فجر مشهود است. (جمشیدی، ۱۳۸۳: ۴۵۳-۴۵۲).

امیرالمؤمنین امام علی (علیه‌السلام) نیز در این میان دارای خصوصیتی بارز از اندیشه‌ها و تفکرات نظامی در حوزه‌های مختلف دفاعی است (دشتی، ۱۳۷۹: ۴۹۱).

در فرامین آن حضرت چند نکته مهم وجود دارد که باید در تدوین سیاست‌های دفاعی - امنیتی، اصول و راهبردهای نظامی مورد توجه قرار گیرند:

کسب، حفظ و ارتقای آمادگی رزمی در همه هنگام و همه جا (رهنامه بازدارندگی)، اشراف اطلاعاتی و تداوم و پایداری عملیات دفاعی و ایمان به نصرت الهی، اتحاد، همبستگی ملی و وحدت رویه، آمادگی همگانی (رهنامه دفاع همه‌جانبه و همگانی)، پیش‌دستی در مواقع لزوم، یعنی آفند قبل از آفند دشمن (رهنامه آفندی) (پورشاسب، ۱۳۸۶: ۲۶).

امام خمینی (رحمت‌الله علیه) هم به‌عنوان یک اندیشمند و صاحب‌نظر برجسته در اندیشه فقهی نظامی و هم به‌عنوان فرمانده کل نیروهای مسلح پس از پیروزی انقلاب اسلامی و هم به‌عنوان رهبری کننده یکی از بزرگ‌ترین جنگ‌های جهان، اصولی چند را مورد نظر قرار داده است. برخی از این اصول عبارت‌اند از: ایمان به هدف که همان هدف متعالی و مقدس «جهاد فی سبیل الله» است، اطاعت از فرماندهی، تمرکز قوا، تکیه بر امدادهای الهی، اتکا بر مردم (مردمی بودن جنگ)، خودباوری، خوداتکایی و فقدان وابستگی در رزم و جهاد، اصل اخلاق جنگی و اخلاق در جنگ که تکیه بر ارزش‌ها و معنویات و حفظ سلامت فکری، روحی و جسمی نیروها است، وحدت بین قوای نظامی و نیز بین قوای نظامی و مردمی، جنگ اعتقادی (جنگ در راه آرمان و اعتقادات والا)، نفی هرگونه سلطه غیر خدایی، توجه به اسلحه و فناوری به‌مثابه ابزار یعنی سلاح و صلاح (اسلحه باید در دست انسان صالح باشد)، نفی جنگ هسته‌ای و تکیه بر جنگ متعارف، نگرش تکلیفی و مسئولیتی، تکیه بر نقش اساسی انسان، باور، اراده و عمل، نفی یأس و نومیدی، استفاده از تجارب دیگران، اطلاعات و آمادگی و برنامه‌ریزی (جمشیدی، ۱۳۸۳: ۶۰۰-۵۹۹).

امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص جنگ می‌فرماید: امروز جنگ‌ها جور دیگر است. با پیشرفت ابزار، جنگ ماهیتش عوض شده و جور دیگری شده است. شما دشمن را در میدان نمی‌بینید تا دمار از روزگارش درآورد. باید ببینید در این شرایط چه کار باید بکنید، خیلی مهم است، دکترین عملیاتی متناسب با زمان، این جزء کارهای بسیار مهم شماست که باید انجام بگیرد (مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان عالی آجا ۸۶/۱/۲۸).

یکی از عوامل مؤثر در تدوین اصول نظامی بعد تهدیدات است، تهدید در برابر امنیت قرار می‌گیرد. به عبارتی تهدید، امنیت را به چالش کشیده و آن را نفی می‌کند. در واقع امنیت تابع نوع، میزان و شدت تهدید است (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ۳۳۳).

مفهوم تهدید در نگرش سیستمی، عدم تعادل در سیستم بیان شده است. یعنی عاملی که اجازه نمی‌دهد سیستم به اهداف خویش برسد. (مرادیان، ۱۳۸۵: ۴۵)

برخی صاحب‌نظران، تهدیدات را بر اساس ماهیت، گونه شناسی نموده و آن‌ها را به گونه‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تقسیم‌بندی کرده‌اند. در این تقسیم‌بندی، تهدید نظامی دیرینه‌ترین بعد نگرانی‌های امنیت ملی است؛ چراکه تمامی عناصر دولت به واسطه اقدام نظامی مورد تهدید قرار می‌گیرند. (حسن بیگی، ۱۳۸۸: ۹۷). ویژگی برجسته این دسته از تهدیدات در استفاده از زور است که در ذیل عنوان تخصصی منازعه و جنگ از آن یاد می‌شود (افتخاری، ۱۳۸۵: ۱۶۷).

تهدیدات نظامی، طیف وسیعی را در برمی‌گیرند که هرکدام از آن‌ها به نسبت متفاوتی امنیت ملی را به خطر می‌اندازد. اشکال مختلف تهدیدات نظامی بدین شرح می‌باشد: اشغال نظامی، تجاوزات مرزی، جنگ محدود و اقدام پیشگیرانه، بمباران مراکز مهم و تأسیسات حیاتی و حساس، ترور و خرابکاری، براندازی، جاسوسی، توطئه یا دسیسه، کودتا، شورش، تجزیه‌طلبی و شرارت‌های منطقه‌ای (سبحانی فر، ۱۳۸۹: ۳۰).

در خصوص تهدیدات ناهم‌مطراز، وضعیت کاملاً متفاوت است. در این تهدید، عدم توازن و عدم برابری و نیز عدم قابلیت جابجایی، از معیارهای اساسی هستند. علاوه بر این بایستی معیار بازیگر قوی‌تر و ضعیف‌تر را نیز به آن اضافه کرد. (عبداله خانی، ۱۳۸۶: ۸۲). تهدیدهای ناهم‌مطراز به‌طور عمده بی‌شمار، متنوع و چندبعدی هستند و می‌توانند از زمین، دریا، هوا، زیر دریا، فضا باشند و یکی از اهداف را مورد حمله قرار دهند؛ به عبارتی تهدیدها و عملیات آن‌ها، دیگر محدود به جغرافیای خاصی نیستند. (سلامی، ۱۳۸۷: ۶۷). از همین منظر نیز می‌توان نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز را تعریف کرد، نبرد هم‌مطراز نبردی است که توان رزمی طرفین درگیر از جنگ بدون به‌کارگیری مهمات هسته‌ای برابر باشد، (یاوندی، ۱۳۸۸: ۲۴) و نبرد ناهم‌مطراز به‌کارگیری رویکردهای غیرقابل پیش‌بینی یا غیرمتعارف برای ختنی نمودن یا تضعیف قوای دشمن و درعین حال بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او از طریق فناوری غیرقابل انتظار یا روش‌های مبتکرانه است. (مکنزی، ۱۳۸۲: ۵)، از این منظر کشورهایی که در معرض تهدیدات احتمالی آمریکا قرار می‌گیرند درصدد کاهش مشروعیت الگوی رفتاری آمریکا برمی‌آیند و راهبردهای رفتاری آن را به چالش می‌کشند که این امر موجب محدودیت‌هایی برای آمریکا می‌شود. (هیسبورگ^۱، ۲۰۰۴: ۲۹). همچنین این نبرد شامل

به‌کارگیری رویکردهای غیرقابل‌پیش‌بینی یا غیرمتعارف برای خشتی نمودن یا تضعیف قوای دشمن و درعین‌حال بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او از طریق فناوری‌های غیرقابل‌انتظار یا روش‌های مبتکرانه، رزم و درگیری بین دو یا چند رده متخاصم با عدم قرینه‌سازی در تاکتیک‌ها و تکنیک‌های طرفین درگیر است (نوذری، ۱۳۸۹: ۷). در این میان قدرت‌های کوچک منطقه‌ای تمایل دارند به‌منظور بازدارندگی از تجاوز قدرت‌های بزرگ اتحاد تشکیل دهند و قدرت‌های بزرگ نیز ممکن است با قدرت‌های کوچک منطقه‌ای اتحاد تشکیل دهند تا مانع از تجاوز به خود شوند. (اوسگود، ۲۰۰۳: ۲۵). به‌عبارت‌دیگر، جنگ ناهم‌تراز تلاش‌هایی است که به‌منظور آسیب رساندن به توانمندی با بهره‌برداری از نقاط ضعف دشمن انجام می‌گیرد (صفوی، ۱۳۸۷: ۴۹)، چون آمریکا برای جمهوری اسلامی ایران، از نظر ماهیت، رهنامه، راهبرد، تاکتیک، سلاح و تجهیزات، و... ناشناخته است و از نظر فیزیکی دارای برتری است برای کاهش برتری آن شیوه نبرد ناهم‌تراز مناسب است. (پیری، ۱۳۸۹: ۱۵). در همه نبردها همواره بایستی جغرافیای صحنه جنگ مدنظر باشد، صحنه جنگ یک کشور می‌تواند از جغرافیای آن بزرگ‌تر باشد و از مرزهای آن فراتر رفته و در سایر نقاط منطقه و جهان وسعت یابد. کشوری مانند آمریکا، می‌تواند در هر جای جهان مانند آسیای جنوب غربی، جنوب شرق آسیا، اروپای شرقی و مرکزی، قطب شمال و ... صحنه جنگ خود را انتخاب و تعریف نماید. یا مثلاً صحنه جنگ جمهوری اسلامی ایران با توجه به پراکندگی و ترکیب نیروهای دشمن در منطقه جنوب غرب آسیا (که غربی‌ها آن را آسیای جنوب غربی می‌نامند) در قبال تهدید ناهم‌تراز آمریکا، رژیم صهیونیستی و هم‌پیمانان آن‌ها می‌تواند به شعاع حدود ۲۰۰۰ کیلومتری شامل کل فضای کشور، خلیج فارس و دریای عمان، بخشی از اقیانوس هند، بخشی از سرزمین افغانستان و پاکستان، دریای خزر، منطقه رژیم صهیونیستی و لبنان باشد (افشردی، ۱۳۹۰: ۳۵).

با توجه به صحنه جنگ عمده مأموریت نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران مطابق ماده ۱۰ قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۶/۷/۷ پاسداری از قلمرو زمینی کشور جمهوری اسلامی ایران در برابر هرگونه تجاوز نظامی خارجی و دفع و انهدام نیروهای متجاوز است. بر همین جهت سازمان‌دهی نزاجا بر اساس مناطق دفاعی پیش‌بینی می‌شود و در این مناطق دفاعی کلیه یگان‌ها (رزمی، پشتیبانی رزمی و پشتیبانی خدمات رزمی) برای انجام یک عملیات خوداتکا در حد مقدرات

آماده می‌شوند (قانون ارتش ج.ا.ا، ۱۳۷۵: ۱۵). بر اساس اصل یک‌صد و پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: نیز نیروی زمینی سپاه به‌عنوان ستون فقرات سپاه سازمانی است که با هویت ولایت مداری، انقلابی و مکتبی و بهره‌گیری از معارف اسلام ناب محمدی (ص)، پتانسیل بسیار بالایی در دفاع از انقلاب اسلامی را داراست. با وصف آنچه گفته شد برای انجام عملیات زمینی در دو بعد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز نیاز به اصولی برای همسو نمودن تلاش‌ها به‌منظور نیل به اهداف است. این اصول قوانین بنیادینی هستند که هدایت‌کننده عملیات در جنگ‌ها بوده و ضمن داشتن اعتبار لازم در خصوص استفاده، نیازمند قضاوت صحیح هستند. از آنجایی که گونه‌شناسی درگیری‌های مسلحانه با مدنظر قرار دادن پویای تاریخی تحول در ابزارهای مؤثر بر کیفیت نبرد است. جامعه انسانی، تحول تدریجی سه نوع جنگ یا درگیری مسلحانه را شاهد بوده است: جنگ‌های پیشامدرن، مدرن و پست‌مدرن که برخی آن را موج‌های اول، دوم و سوم جنگ نامیده‌اند. در هر یک از این دوره‌ها اصول جنگ، متفاوت و متحول شده و به‌تناسب اوضاع و احوال زمانی و مکانی، نسخه‌ای خاص از آن‌ها تبیین و مورد عمل قرار گرفته است. ضمن اینکه گذار از هر دوره الزاماً به معنای صرف‌نظر کردن از میراث گذشته و خلق پدیدارها و الزامات کاملاً نوین نبوده؛ بلکه ترکیبی از میراث‌های قابل‌اعمال در دوره‌های جدید و ابداع روش‌ها و ابزارهای مناسب شرایط نوین در دستور کار قرار گرفته است با توجه به موارد ذکرشده و با‌معان نظر به اصول جنگی که هم‌اکنون در نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران ملاک عمل قرار می‌گیرد، به این شرح است:

تکلیف‌گرایی، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد، حفاظت از اطلاعات و تأمین صحنه نبرد، مداومت در پشتیبانی (نیروی انسانی، آمداد)، اصل آفند، عملیات آفندی در حد توان در قالب عملیات شبانه، ارتباطات امن، پایدار و چندلایه، اصل هدف، وحدت فرماندهی، اصل سادگی، اصل تمرکز قوا، اصل مانور، استفاده مؤثر از عملیات روانی، فریب و غافلگیر کردن دشمن، صرفه‌جویی در قوا، انعطاف‌پذیری، ارتقاء سطح آموزش، مهارت، آستانه تحمل نیروهای خودی و بکار بردن خلاقیت و نوآوری، توسعه کمی توان رزمی با بهره‌گیری از بسیج مردمی و نیروهای احتیاط (بسیج عمومی)، بهره‌گیری از انواع عملیات جنگ الکترونیک، سایبری، چابک سازی یگان‌های خودی، تسلیح حداکثر زمین و ایجاد سد موانع در برابر مسیر حرکت دشمن، اشراف اطلاعاتی نسبت به صحنه نبرد و اقدامات دشمن، تأمین امنیت فضای صحنه نبرد در ارتفاع پست (پدافند هوایی)، افزایش حجم آتش‌ها، افزایش دقت در آتش‌ها، اجرای پدافند غیرعامل، خود

امدادی و کاهش تلفات نیروهای خودی، دفاع قاطع در منطقه مقدم نبرد در عین ایجاد لایه‌های دفاعی در عمق، ناامن سازی عقبه صحنه عملیات برای دشمن با تأکید بر عملیات شبانه و نیروهای مردمی، خوداتکایی و استقلال رزمی در عین حفظ ارتباط و خط فرماندهی، فرسایشی نمودن جنگ به منظور کاهش میل جنگجویی دشمن و اجتناب از پذیرش قواعد نظام‌مند (کلاسیک). (دوره پنجم سیاست دفاعی دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۳: ۲۵)

مسلماً یکی از مؤلفه‌های اجرای اصول نظامی صنعت دفاعی است که در همین جهت چشم‌انداز آینده فعالیت وزارت دفاع جمهوری اسلامی ایران بر اساس تحولات محیط‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی شکل می‌گیرد. در این جهت تمرکز وزارت دفاع بر «هوشمندی دفاعی» است. بر این اساس و در افق ۱۰ ساله، صنعت دفاعی بر مبنای راهبردهای ولایی، خلاق، دانش‌بنیان و شبکه‌محور استوار است. (کمالی، ۱۳۹۳: ۱۸۵)

فرآیند تدوین اصول نظامی نیروی زمینی آمریکا: (جمیز موبری ۲۰۰۰)^۱

ارتش آمریکا بر اساس منافع ملی، اهداف ملی نظامی، تهدیدات، سیاست‌ها، تجارب تاریخی و قابلیت‌ها به تدوین اصول راهبردی، عملیاتی و تاکتیکی می‌پردازد و بر این اساس به سازمان‌دهی، ساختار نیرویی، آموزش، نیازمندی‌ها و برنامه‌ریزی دست خواهد زد. و نتایج حاصل از تجارب صحنه نبرد را به‌عنوان بازخورد، دست‌مایه تغییرات در اصول قرار می‌دهد. (میلیتاری بالانس ۱۴۲۰: ۲)

1 -Jamse mowbary

2 - MILITARY BALANCE

شکل ۱: فرآیند تدوین اصول نظامی نیروی زمینی آمریکا،

(منبع: میلیتاری بالانس، ۲۰۱۴)

- عوامل مؤثر در تدوین اصول عملیاتی نیروهای زمینی ج.ا.ا

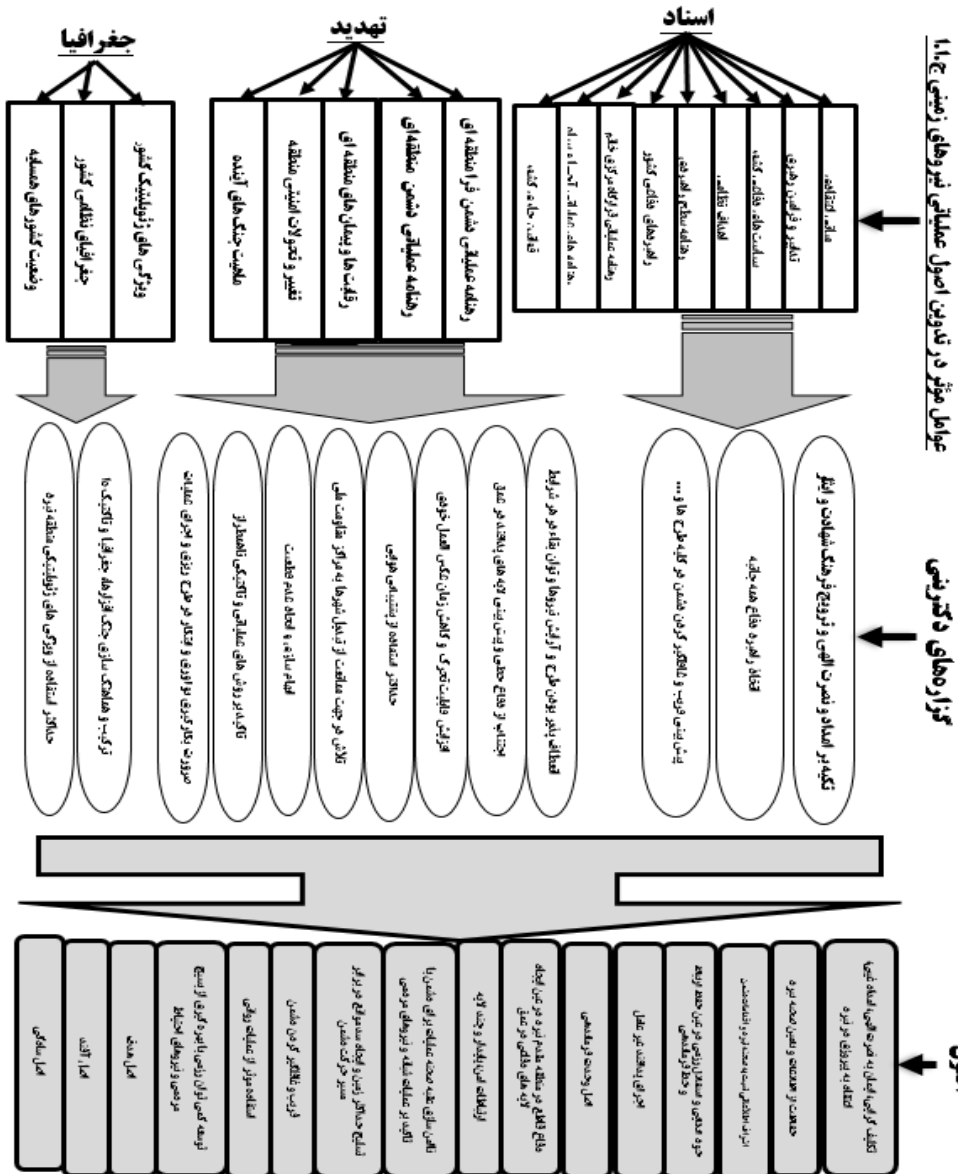
در تدوین اصول عملیاتی نیروهای نظامی، عواملی به‌عنوان ورودی در نظر گرفته می‌شوند که مهم‌ترین این عوامل عبارت‌اند از:

- وظایف و انتظارات از نیروی زمینی (مأموریت‌ها)
- تجارب دفاع مقدس، تجارب جنگ‌های اخیر آمریکا
- قابلیت‌های دفاعی (توانایی‌های نیروها)
- ساختار نیروها و سلسله‌مراتب ن. م
- فناوری موجود و در دسترس ن. م
- نتایج رزمایش‌ها، آموزش‌ها، تمرین‌ها و تجارب
- سازماندهی در نیروها
- ساختار و تجهیزیات نیروها
- آموزش، نحوه‌ی عمل، رزمایش و تمرین
- جغرافیای کشور (طبیعی و انسانی)
- مجموعه‌ای از توان عملیاتی به همراه پشتیبانی و سایر ابعاد
- تهدید و سناریوهای رهنامه عملیاتی دشمن (افشردی، ۱۳۹۰: ۳)

- مدل مفهومی تحقیق:

پس از انجام مطالعات نظری و بررسی و تحلیل کیفی موارد مطالعه شده و نیز مشاوره با تعدادی از افراد خبره مرتبط با موضوع و اخذ نظرات آنان، درک درست و کامل‌تری از نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز حاصل و در نهایت مؤلفه‌های اثرگذار بر اصول دو نبرد پیش‌گفته به جهت مشخص شدن

تفاوت و تشابه اصول دو نبرد احصاء گردید که بر همین اساس مدل مفهومی تحقیق به شکل ۲ ترسیم گردیده است.

روش‌شناسی

این تحقیق توسعه‌ای است و حجم نمونه آماری تحقیق حاضر به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$n = \frac{250 \times 1.96^2 \times 0.5 \times (1 - 0.5)}{0.07^2 \times (250 - 1) + 1.96^2 \times 0.5 \times (1 - 0.5)} = 110$$

حجم نمونه انتخابی تحقق حاضر، با ضرب در ضریبی ۰.۴۴ برابر جدول زیر به تعداد ۱۱۰ نفر از خبرگان سازمان‌های نیروهای مسلح انتخاب گردیده است و برای تعیین حجم نمونه جامعه خبرگان از روش «نمونه‌گیری گزینشی» استفاده که تعداد آن ۴۳ نفر می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

با توجه به اینکه این تحقیق توسعه‌ای است و از روش موردی، زمینه‌ای در آن استفاده گردیده است، برای تعیین شاخص‌های تفاوت‌ها و تشابه‌های اصول و به منظور تعیین شاخص حداقل میزان تفاوت یا تشابه اصول در رهنامه‌های عملیاتی هم‌طراز و ناهم‌طراز با استفاده از پرسشنامه و انجام آزمون تی استیودنت (T- Test) و به وسیله نرم‌افزار SPSS ابتدا میانگین و سپس میانگین میانگین‌ها از طریق فرمول زیر محاسبه گردید.

$$\mu(\text{شاخص}) = \frac{\text{حداقل مقدار به دست آمده} + \text{میانگین میانگین‌ها}}{2}$$

و برای اثبات پایایی پرسش‌نامه، با توجه به اینکه میزان ضریب الفای کرونباخ به دست آمده ۰/۸۶۱ از پرسشنامه می‌باشد، فلذا از پایایی لازم برخوردار است.

- محاسبه ضریب کای ۲ برای تعیین شباهت‌ها و تفاوت‌های اصول هم‌طراز و ناهم‌طراز

آزمون کای ۲ یا آزمون استقلال، آزمونی است که به بررسی استقلال دو متغیر از هم دیگر و یا اثرگذاری آن‌ها بر هم می‌پردازد. در این آزمون سطح معناداری بین ۰ تا ۰,۰۱ نشان‌گر رابطه معنادار متغیرها با سطح اطمینان ۹۹ درصد و احتمال خطای ۱ درصد تحلیل می‌شود. سطح معناداری بین ۰,۰۱ تا ۰,۰۵ نیز رابطه معنادار میان متغیرها با ۹۵ درصد اطمینان و احتمال خطای ۵ درصد را نشان می‌دهد. سطح معناداری بیش از ۰,۰۵ نیز عملاً رابطه معناداری نیست و بیان‌گر آن است که دو متغیر از هم استقلال دارند.

در این پژوهش، تمامی اصول در سطح ۹۹ درصد اطمینان دارای رابطه معنادار هستند و در این راستا می‌توان برای بررسی استقلال اصول در دو نبرد از هم دیگر و یا اثرگذاری آن‌ها از سطح معناداری بین ۰ تا ۰,۰۱ استفاده نمود؛ بدین معنا که این نشان‌گر رابطه معنادار متغیرها با سطح اطمینان ۹۹

درصد و احتمال خطای ادرصد تحلیل و. سطح معناداری بین ۰,۰۱ تا ۰,۰۵ نیز رابطه معنادار میان متغیرها با ۹۵ درصد اطمینان و احتمال خطای ۵ درصد را نشان می‌دهد. سطح معناداری بیش از ۰,۰۵ نیز عملاً رابطه معناداری نیست و بیان‌گر آن است که دو متغیر از هم استقلال دارند. برای نمونه نحوه تحلیل اصل تکلیف‌گرایی، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد و حفاظت از اطلاعات تأمین صحنه نبرد، به شرح زیر می‌باشد ضمناً ۲۹ اصل دیگر نیز به همین روش تحلیل شده‌اند.

الف- اصل تکلیف‌گرایی، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد

جدول ۱: میزان پذیرش اصل تکلیف‌گرایی، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد

میزان موافقت با اصل				موافقت با اصل			نبرد	اصل
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	خیر	بلی		
۱	۰	۰	۱	۴۱	۰	۴۳	هم‌مطراز	تکلیف‌گرایی، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد
%۲,۳۲	%۰	%۰	%۲,۳۲	%۹۵,۳۴	%۰	%۱۰۰		
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	خیر	بلی	ناهم‌مطراز	
۱	۰	۰	۱	۴۱	۰	۴۳		
%۲,۳۲	%۰	%۰	%۲,۳۲	%۹۵,۳۴	%۰	%۱۰۰		

با توجه به جدول ارائه شده ۱۰۰٪ جامعه آماری موافق قرار گرفتن اصل «تکلیف‌گرایی، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد» جزو اصول «عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران (نزاجا و نرسا) در نبرد هم‌مطراز» و ناهم‌مطراز می‌باشند. ضمناً میزان تأثیر این اصل در هردو نبرد ۹۷,۶۷٪ می‌باشد.

ب- اصل «حفاظت از اطلاعات تأمین صحنه نبرد»

جدول ۲: حفاظت از اطلاعات تأمین صحنه نبرد

میزان موافقت با اصل				موافقت با اصل			نبرد	اصل
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	خیر	بلی		
۰	۰	۰	۵	۳۸	۰	۴۳	هم‌مطراز	حفاظت از اطلاعات تأمین صحنه نبرد
%۰	%۰	%۰	%۱۱,۶۲	%۸۸,۳۷	%۰	%۱۰۰		
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	خیر	بلی	ناهم‌مطراز	
۰	۰	۰	۲	۴۱	۰	۴۳		
%۰	%۰	%۰	%۴,۶۵	%۹۵,۳۴	%۰	%۱۰۰		

با توجه به جدول ارائه شده ۱۰۰٪ جامعه آماری موافق قرار گرفتن اصل حفاظت از اطلاعات تأمین صحنه نبرد جزو اصول «عملیاتی نیروهای زمینی جمهوری اسلامی ایران (نزاجا و نرسا) در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز می‌باشند. ضمناً میزان تأثیر این اصل در هردو نبرد ۱۰۰٪ می‌باشد.

در مورد میزان اثر هر کدام از اصول با توجه به اینکه که توزیع داده‌ها به صورت نرمال است بنابراین برای تعیین میزان اثر از آزمون میانگین‌ها با شاخص توزیع نرمال استاندارد استفاده شده است. در این آزمون برخی از اصول از نظر آماری تأثیر زیاد یا خیلی زیاد دارند و نیز تعدادی از اصول در هیچ‌یک از دو بستر تأثیر معنی‌داری ندارند لازم به ذکر است که غربال این عوامل با استفاده از آزمون تأثیرگذاری بسیار سخت‌گیرانه است و تنها عواملی که میزان تأثیر زیاد یا خیلی زیاد دارند انتخاب می‌شوند ولی با استفاده از آزمون میانگین‌ها عواملی با تأثیرگذاری پایین‌تر نیز ممکن است از نظر آماری تأثیرگذار شناخته شوند، به همین منظور در مرحله دوم، با بهره‌گیری از آزمون میانگین‌ها نتایج مورد ارزیابی قرار گرفته که چنانچه آماره‌های آزمون به دست آمده بیشتر از (دنباله بالایی توزیع نرمال استاندارد در سطح ۰,۰۵ یعنی بیشتر از ۶۹٪) باشد از نظر آماری عامل مؤثر است و در غیر این صورت با وجود داشتن میانگینی بزرگ‌تر از ۳ در گروه عوامل مؤثر قرار نمی‌گیرند، بر مبنای گروه‌بندی آماری آماره‌های آزمون تفاوت بالاترین و پایین‌ترین آماره در چهار سطح (خیلی زیاد، زیاد، متوسط و کم) مورد پردازش آماری قرار گرفته که نتایج حاصله به شرح جداول زیر می‌باشد:

الف: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد همپراز و ناهمپراز در سطح خیلی زیاد

جدول ۳: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد همپراز و ناهمپراز در سطح خیلی زیاد

درصد پذیرش	نبرد همپراز	نبرد ناهمپراز
۱۰۰	- حفاظت از اطلاعات و تأمین صحنه نبرد.	- حفاظت از اطلاعات و تأمین صحنه نبرد. - ارتباطات امن، پایدار و چندلایه. - استفاده مؤثر از عملیات روانی. - بهره‌گیری از انواع عملیات جنگ الکترونیک، سایبری.
۹۷/۶۷	- تکلیف گرای، ایمان به نصرت الهی، امداد غیبی، اعتقاد به پیروزی در نبرد	- اجرای پدافند غیرعامل. - دفاع قاطع در منطقه مقدم نبرد در عین ایجاد لایه‌های دفاعی در عمق. - فریب و غافلگیر کردن دشمن. - اصل مداومت پشتیبانی. - چابک سازی یگان‌های خودی. - اصل انعطاف‌پذیری. - تسلیح حداکثر زمین و ایجاد سد موانع در برابر مسیر حرکت دشمن. - افزایش دقت آتش‌ها. - افزایش حجم آتش‌ها
۹۵/۳۴	- استفاده مؤثر از عملیات روانی. - وحدت فرماندهی. - اصل هدف. - اصل آفند. - ارتباطات امن، پایدار و چندلایه. - اصل سادگی. - اصل تمرکز قوا. - اصل مانور.	- ارتقاء سطح آموزش، مهارت، استانه تحمل نیروهای خودی و بکار بردن خلاقیت و نوآوری. - خود امدادی و کاهش تلفات نیروهای خودی. - اصل هدف. - ناامن سازی عقبه صحنه عملیات برای دشمن با تأکید بر عملیات شبانه و نیروهای مردمی. - وحدت فرماندهی. - اشراف اطلاعاتی نسبت به صحنه نبرد و اقدامات دشمن. - خودتکاپی و استقلال رزمی در عین حفظ ارتباط و خط فرماندهی.

ب: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز در سطح زیاد

جدول ۴: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز در سطح زیاد

درصد پذیرش	نبرد هم‌مطراز	نبرد ناهم‌مطراز
۹۳/۰۲	<ul style="list-style-type: none"> - اصل صرفه‌جویی قوا. اصل انعطاف‌پذیری. فریب و غافلگیر کردن دشمن. ارتقاء سطح آموزش، مهارت، آستانه تحمل نیروهای خودی و بکار بردن خلاقیت و نوآوری. 	<ul style="list-style-type: none"> - اصل صرفه‌جویی قوا. عملیات آفندی در حد توان در قالب عملیات شبانه.
۹۰/۶۹	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه کمی توان رزمی، با بهره‌گیری از بسیج مردمی و نیروهای احتیاط (بسیج عمومی) 	—

پ: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز در سطح متوسط

جدول ۵: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز در سطح متوسط

درصد پذیرش	نبرد هم‌مطراز	نبرد ناهم‌مطراز
۸۸/۳۷	<ul style="list-style-type: none"> - بهره‌گیری از انواع عملیات جنگ الکترونیک، سایبری. - چابک سازی یگان‌های خودی. 	<ul style="list-style-type: none"> - تأمین امنیت فضای صحنه نبرد در ارتفاع پست (پدافند هوایی).
۸۶/۰۴	<ul style="list-style-type: none"> - تسلیح حداکثر زمین و ایجاد سد موانع در برابر دشمن. - افزایش حجم آتش‌ها. 	<ul style="list-style-type: none"> - اصل مانور.
۸۳/۷۲	—	<ul style="list-style-type: none"> - اصل آفند. - اجتناب از پذیرش قواعد نظام‌مند (کلاسیک).
۸۱/۳۹	<ul style="list-style-type: none"> - تأمین امنیت فضای صحنه نبرد در ارتفاع پست (پدافند هوایی). - اشراف اطلاعاتی نسبت به صحنه نبرد و اقدامات دشمن. - افزایش دقت آتش‌ها. - فرسایشی نمودن جنگ به‌منظور کاهش میل جنگجویی دشمن. 	<ul style="list-style-type: none"> - اصل سادگی. - توسعه کمی توان رزمی، با بهره‌گیری از بسیج مردمی و نیروهای احتیاط (بسیج عمومی).

ت: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز در سطح کم

جدول ۶: میزان تأثیر اصول عملیاتی در نبرد هم‌مطراز و ناهم‌مطراز در سطح کم

درصد پذیرش	نبرد هم‌مطراز	نبرد ناهم‌مطراز
۷۶/۷۴	<ul style="list-style-type: none"> - اجرای پدافند غیرعامل. - خود امدادی و کاهش تلفات نیروهای خودی. 	—
۷۴/۴۱	<ul style="list-style-type: none"> - دفاع قاطع در منطقه مقدم نبرد در عین ایجاد لایه‌های دفاعی در عمق. - ناامن سازی عقبه صحنه عملیات برای دشمن با تأکید بر عملیات شبانه و نیروهای مردمی. 	—
۷۲/۰۹	<ul style="list-style-type: none"> - خوداتکایی و استقلال رزمی در عین حفظ ارتباط و خط فرماندهی. 	—

ث: اصول عملیاتی که از نظر آماری در نبرد همطرز و ناهمطرز نظر آماری تأثیر ندارد.
جدول ۷: اصول عملیاتی که از نظر آماری در نبرد همطرز و ناهمطرز تأثیر ندارد

درصد پذیرش	نبرد همطرز	نبرد ناهمطرز
۶۷/۴۴	- اجتناب از پذیرش قواعد نظام‌مند (کلاسیک)..	---
۶۲/۷۹	---	- فرسایشی نمودن جنگ
۵۸/۱۳	---	- اصل تمرکز قوا.

با توجه به جدول پیش‌گفته و جهت پاسخگویی به سؤال شباهت‌ها و تفاوت‌های اصول عملیاتی نیروهای زمینی ج.ا.ایران در نبرد همطرز و ناهمطرز نتایج حاصله بدین شرح است:

- (۱)- تعداد ۲۸ اصل در هر دو نبرد (همطرز و ناهمطرز) مشترک می‌باشند.
- (۲)- تمامی اصول مشترک دو نبرد از عوامل یکسانی تأثیر پذیرفته‌اند.
- (۳)- نبرد همطرز دارای ۳۰ اصل و نبرد ناهمطرز دارای ۲۹ اصل می‌باشد.
- (۴)- اصل "اجتناب از پذیرش قواعد نظام‌مند (کلاسیک)" در رهنامه عملیاتی نیروی زمینی برای نبرد **ناهمطرز** در گروه اولویت متوسط قرار دارد ولی در رهنامه مربوط به نبرد **همطرز** این اصل وجود ندارد.
- (۵)- اصول "فرسایشی نمودن جنگ به‌منظور کاهش میل جنگجوی دشمن" و "اصل تمرکز قوا" در رهنامه عملیاتی نیروی زمینی برای نبرد **همطرز** به ترتیب در گروه‌های اولویت متوسط و خیلی زیاد قرار دارند ولی در رهنامه مربوط به نبرد **ناهمطرز** این اصول وجود ندارد.
- (۶)- اگرچه تعداد ۲۸ اصل در هر دو رهنامه مشترک می‌باشد لیکن ترتیب تقدم و اهمیت هر یک از اصول در دو رهنامه متفاوت می‌باشد. به‌عنوان مثال اصل "بهره‌گیری از انواع عملیات جنگ الکترونیک، سایبری" در رهنامه همطرز در گروه اولویت متوسط قرار دارد درحالی‌که همین اصل در رهنامه ناهمطرز در گروه اولویت خیلی زیاد جای گرفته است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف- نتیجه‌گیری

پرداختن هم‌زمان، به اصول عملیاتی نبرد زمینی در دو فضای همپراز و ناهمپراز توانسته ادبیات جدیدی را در این دو حوزه تولید که این مهم می‌تواند، تأثیر مطلوبی در جهت ایجاد ادبیات مشترک که از نیازهای ضروری نیروهای مسلح ج.ا.ا می‌باشد، داشته باشد در این پژوهش با بهره‌گیری از تجربه علمی جامعه خبره و آماری که ترکیبی از مسئولین رده تصمیم‌گیری در س.ک.ن.م، آجا و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را شامل می‌شدند، اصول نبردهای همپراز و ناهمپراز برای نیروهای زمینی ج.ا.ا. به تعداد ۳۱ اصل مشخص که ۲۸ اصل از این اصول با میزان تأثیر متفاوت در هردو نبرد مشترک و دو اصل تمرکز قوا و فرسایشی نمودن جنگ به‌منظور کاهش میل جنگجویی دشمن در نبرد ناهمپراز مفهوم عملیاتی نداشته واصل اجتناب از پذیرش قواعد نظام‌مند (کلاسیک) نیز در نبرد همپراز جایی ندارد.

ب- پیشنهادها

- نتایج حاصله در قالب کارگاه‌های آموزشی در دافوس آجا و سپاه، برای فرماندهان نزاجا و نرسا ارائه گردد.
- موضوع تبیین اصول عملیاتی برای سایر نیروها (دریایی، هوایی، پدافند) نیز، مورد پژوهش واقع گردد.
- این تحقیق به‌عنوان الگویی مرجع، برای سایر پژوهشگران قرار گیرد.
- ستاد کل نیروهای مسلح ج.ا.ا.با استفاده از نتایج حاصله نسبت به تدوین رهنامه عملیاتی نیروهای زمینی در نبردهای همپراز و ناهمپراز اقدام نماید.

فهرست منابع

- قرآن کریم، ترجمه آیت‌الله، مکارم شیرازی، (۱۳۹۲)
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، بیانات، ۱۳۸۶، قابل دسترسی در *KHAMENEI_IR*
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، بیانات، ۱۳۹۳، قابل دسترسی در *KHAMENEI_IR*
- سند قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیاء (صلی‌الله علیه و آله و سلم)
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- قانون ارتش جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۷۵)
- منابع فارسی:**
- افتخاری، اصغر، (۱۳۸۵)، **"کالبدشکافی تهدید"**، مرکز چاپ و انتشارات سپاه، چاپ اول، تهران
- افشردی، محمدحسین، (۱۳۹۰)، **"جزوه درسی صحنه جنگ"**، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران
- افشردی، محمدحسین، (۱۳۹۳)، **"درآمدی بر برنامه جنگ پیشگیرانه امریکا در مناطق پیرامونی ج.ا.ایران"**، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی
- پورشاسب، عبدالعلی، (۱۳۸۶)، رساله دکتری؛ **"تعیین و تدوین رهنامه نظامی جمهوری اسلامی ایران در دهه اول قرن بیست و یکم"**، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران
- جمشیدی، محمدحسین، (۱۳۸۳)، **"مبانی و تاریخ اندیشه‌ی نظامی در ایران"**، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد، دوره عالی جنگ، چاپ اول
- حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۸۵)، **"اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک"**، موسسه‌ی چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ اول، تهران
- حسن بیگی، ابراهیم، (۱۳۸۸)، **"حقوق و امنیت در فضای سایبر"**، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، چاپ دوم، تهران
- دانش آشتیانی، محمدباقر، (۱۳۹۱)، **"مدیریت راهبردی دفاعی - امنیتی"**، تهران، مرکز آموزش و پژوهش شهید صیاد شیرازی
- دشتی، محمد، (۱۳۷۹)، **"ترجمه نهج البلاغه حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه‌السلام)"**، تهران نشر رامین، چاپ اول

- سان تزو، (۱۳۸۳)، **"هنر جنگ آوری"**، مترجم علی کردستی، تهران، سازمان فرهنگی فرا، چاپ اول
- سبحانی‌فر، محمدجواد، (۱۳۶۸)، رساله دکتری، **"همگرایی و واگرایی در روابط ایران و عربستان و تأثیر آن بر امنیت ملی ایران"**، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- سلامی، حسین، (۱۳۸۷)، **"دکترین نظامی شوروی از نین تا گورباچف"**، مجله سیاست دفاعی، شماره ۱۲، تهران
- سوید، یاسین، (۱۳۸۷)، مترجم، قاندان، اصغر، **"اصول و مبانی هنر جنگ در اسلام"**، تهران، دانشگاه جامع امام حسین (ع)
- صفوی، سید یحیی، (۱۳۸۷)، **"الزامات و شرایط برتری در جنگ‌های ناهمگون"**، نشریه نگرش راهبردی، شماره ۸۹ و ۹۰، تهران
- عبدالله خانی، علی، (۱۳۸۶)، **"تهدیدات امنیت ملی"**، انتشارات مؤسسه‌ی فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، چاپ اول، تهران
- کمالی، محمدرضا، (۱۳۹۳)، رساله دکتری، **"عوامل ژئوپلیتیکی عربستان مؤثر در راهبردهای دفاعی ج.ا.ا."**، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران
- مرادپیری، هادی، (۱۳۸۹)، رساله دکتری **"تعیین عوامل مؤثر در انتخاب صحنه‌های عملیات جمهوری اسلامی ایران"**، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران.
- مرادیان، محسن، (۱۳۸۵)، **"ابعاد و مظاهر تهدیدات"**، مرکز آموزشی و پژوهشی شهید سپهبد علی صیاد شیرازی، چاپ اول، تهران
- مطالعات گروهی دانشجویان دوره پنجم سیاست دفاعی و دوره نوزدهم دفاع ملی، (۱۳۹۳)، **"تدوین رهنامه‌های عملیاتی نیروهای زمینی ج.ا.ا در نبرد هم‌تراز و ناهم‌تراز و بررسی تفاوت‌ها و تشابه آن‌ها"**، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران
- مکنزی، کنت، (۱۳۸۲)، **"جنگ نامتقارن"**، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد، دوره عالی جنگ، چاپ اول، تهران
- یاوندی، سیدمحسن، (۱۳۸۸)، **"اصول و قواعد رزم در عملیات ناهمگون زمینی"**، مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاع مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، چاپ اول، تهران.

– منابع انگلیسی:

- Heirsbourg Francois, "A Work in Progress: The Bush Doctrine and Its Consequences," The Washington Quarterly, 26:2 2004.
- Osgood,O.R, "Alliances and American Foreign Policy", Op. Cit,2 Feb 2003
- Takahara, Kanako & Junko Tacahashi, "Rumsfild gets the hint: no SDF dispatch this year, "The Japan Times, 15 November 2003.

– سایت‌ها:

- <http://www.iiss.Org/> MILITARY BALANCE/USA ARMAY, 2014, press statement.
- <http://www.DEFENSE NEWS.>(2007).